

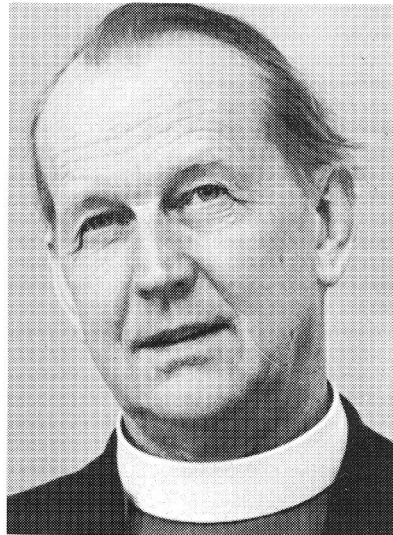
Granebo = Jul

1977

Utgiven av Granebo Hembygdsförening

Hanebo-Jul

1977

Min julaftonssång

Betraktelse för Hanebo-Jul av Ärkebiskop Olof Sundby.

I mitt barndomshem hade vi en sång, som på ett alldeles särskilt sätt hörde samman just med julafton. Julpsalmer och julsånger har vi många, kända och kära och flitigt brukade. Men de tar ofta sikte på julnattens händelser — de passar bäst på juldagen. Julaftonssånger har vi inte så många.

”Hell dig, julafton, härliga klara!” — så hette det i anslaget till den här sången. För mig och mina syskon betydde den att nu slogs porten till julens helgedom upp på vid gavel. Nu är alla förberedelser klara — nu var väntans långa tid till ända, nu öppnar julaftonen sin rika varma gemenskap för oss! Hell dig, julafton, härliga klara! Du tänder ljus uti hjärta och tjäll! Den mer än hundra år gamla sångens troskyldiga ord förmedlade och förmedlar alltjämt en underbar känsla av den omedelbara glädje, som julen för med sig.

Men samtidigt satte den in hela julaftonen i ett rätt perspektiv. Den tog fram det som var väsentligt och viktigt och satte det i mitten. ”Jesus är gåvan, given åt jorden — Gud denna gåva åt syndare ger.” Kan egentligen julens väsentliga innehåll, dess budskap från himmelen uttryckas enklare och bättre än med de orden?

Inte minst för alla barn är förstås tankarna samlade och koncentrerade kring det som julklappsutdelningen skall föra med sig. Här pekas nu direkt och omedelbart på den första och största julgåvan — den som alla andra julgåvor skall erinra om och visa hän på: Jesus är gåvan, given åt jorden!

Kanske det för många är tillräckligt att det här blir sagt, men ett par ord ur en av juldagens texter kan kanske

litet närmare förklara vad saken gäller: ”Men åt alla dem som tog emot Honom gav Han makt att bli Guds barn!”

Här har evangelisten Johannes fångat upp i några enkla ord hela människans och människolivets allra mest väsentliga frågeställningar. Orden innebär att allt vad människa heter är skapat av Gud, bestämt till ett liv i Hans gemenskap. Men det sägs också att vi kommit bort från detta: att leva som Guds barn, inför Hans ansikte, i förtröstan på Honom och i tillit till Hans kärlek och godhet och makt. Vi har kommit hemifrån — vi lever inte i vår Faders omedelbara närhet, vi saknar hemmets ro och trygghet, vi lever i fruktan och osäkerhet. Vi är rädda — för hur vi skall klara oss, för hur det skall gå för oss, vad framtiden skall medföra. Och vi hjälps inte bara av julen som sådan — av några extra helgdagar, som kanske bara låter oss känna vår nöd och ensamhet ännu värre.

”Men åt alla dem som tog emot Honom gav Han makt att bli Guds barn.” Det behövdes mer än mänsklig förmåga, mer än mänsklig begåvning och utrustning för att kunna leda människosläktet tillbaka till Gud, den himmelske Fadern igen. Det behövs gudomlig makt för att slita oss loss ur invanda föreställningar, ur allt det som binder oss och hindrar en barnslig förtröstan och trygghet.

Allt det som här behövs går inte av sig själv. Här behövs en Guds maktfyllda gärning, som kan skapa om och förnya hjärta och liv, kan föra oss åter till glädje och ljus och frimodighet och förtröstan. Det är att få bli ett

Guds barn på nytt — detta som innerst inne är varje människohjärtas djupaste längtan och åstundan. ”Ty du O Gud har skapat oss till dig och oroligt är vårt hjärta tills det finner ro hos dig.”

Bara Han, som kom till vår jord den första julen, kan åstadkomma detta hos oss i våra liv. Bara Han har den makten. Därför strålar i alla avbildningar av det nyfödda gossebarnet i Betlehems krubba glorian omkring barnets panna — mitt i den mest torftiga och arma miljö, som man kan tänka sig. Till den maktens ära sjunges alla julens psalmer och sånger. För den maktens skull firas det jul över hela vår jord. Till Hans ära, som har

makten att åter göra oss till barn hos Gud — föra oss bort från synd och nöd och mörker och Gudsövergivenhet till barnskapets härlighet och frid!

Varje jul är en förnyad kallelse till var och en som firar jul och nås av julens budskap: en kallelse till överlåtelse och barnskap, att vända åter, att komma hem igen! Där väntar oss allt detta, som ligger i gåvan Jesus och som också finns omnämnt i vår julaftonssång:

Jesus är gåvan: salighet, ära

Frälsning och liv uti Honom vi fått.

En god och välsignad jul önskas Dig, käre läsare!

Konfirmander 1977

Hanebo: Lärare L. O. Almgren

Hanebo: Lärare Sven Bohman

Segersta: Lärare Sven Bohman

Konfirmandjubiléer 1977

Hanebo 1927

Hanebo 1927

Segersta 1927

Hanebo 1937

Hanebo 1937

Segersta 1937

Hanebo 1942

Hanebo 1942

Segersta 1952

En fabrik med anor

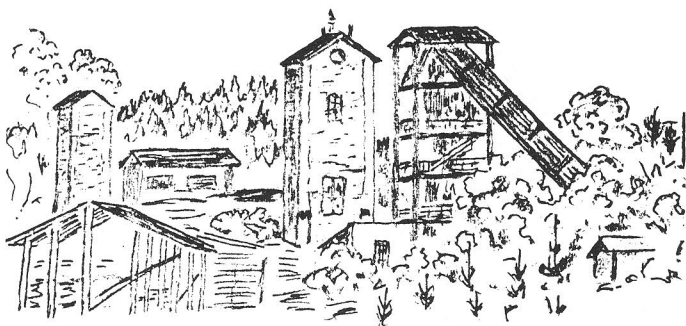
Skogens Kol AB i Kilafors kan 1977 fira dubbla jubiléer. Det är nu hundra år sedan bolaget bildades och sjuttio år sedan fabriken i Sibö började byggas. Och dessutom är det femton år sedan A. G. Wengelin bildade aktieföretag under samma firmanamn. Fabriken har under alla år haft stor betydelse för arbetstillfällena i Hanebo, och nu bygger man om fabriken efter helt nya principer. De gamla kolugnarna har tjänat ut.

Sibö har under tidernas lopp inte endast varit Skogens Kols anläggning. Där har funnits löjtnantsbostäder för livkompaniet inom Hälsinge regemente. Där fabriken nu ligger låg ett torp, Lindbergstorpet, men det försvann, när fabriken byggdes. Torparen Lindberg var också prämbbyggare. Vid Sibönäset fanns en brädgård för bräder från små sågar, bl a i Tönsen och Västansjö. Nästa industri var ett tegelbruk samt en såg och hyvleri.

Enligt gamla handlingar inköpte några järnbruk gemensamt träkol år 1876 och det blev upptakten till bildandet av Skogens Kol. Den 13 juli 1877 fastställdes den första bolagsordningen, och enligt Kungl. Civildepartementets diarium av den 11 sept. trädde bolaget i verksamhet den 1 juni 1877.

I bolagsordningen sades bl a, att det hade till "ändamål att efter Norra Stambanan från Ockelbo och norrut" samt efter blivande järnvägar, dels inköpa hemman för avverkning och kolning från skogarna, dels genom inköp av träkol bereda "ordnad handel av träkol" för bergsbrukens behov.

Vid bildandet bestämdes att aktiekapitalet skulle utgöra 120 000 kronor, fördelat på 40 aktier à 3 000 kronor. Det var 9 järnbruk, som var med vid bildandet. Byggandet av Norra Stambanan gjorde nog också att bolaget kom till stånd. Man kunde bättre få fram kol till bruken från hela Norrland.

Från det gamla Sibö: Gengasugn och vattentorn.
Teckning av V. Johnson

Det gick som beräknat. Kolmilorna började ryka i skogarna. Det blev arbete för många. För att rationalisera kolningen anlades kolningsplatser i Stavre och Östavall.

Så småningom kom tanken att bygga en kolugnsanläggning med kolugnar. I dessa skulle kolningen gå fortare och man kunde ta tillvara biprodukterna, främst tjära.

År 1905 mognade dessa planer, och man ansåg att en sådan fabrik borde ligga efter Ljusnans dalgång. Det skulle vara en plats, dit det var lätt att få kolved, både genom flottning och på järnväg.

Efter undersökningar fann man ett lämpligt ställe i Sibö, Hanebo socken. Där fanns det förut små industrier, som man kunde överta. År 1906 köptes egendomen Sibö nr 2 om 94 tunnland, 11,4 kappland inrösningsjord och 412 tunnland, 28,6 kappland avrösningsjord. I köpet ingick en ångsåg med en ram, kantverk och hyvel, tegelbruk, "Corps de logis", arbetarbostad och andra byggnader "allt i gott stånd". Inköpspriset var 120 000 kronor.

Man började med att bygga uppforderingsverk. En ny arbetarbostad i 2 våningar byggdes också och grunden lades till kolugnar och kraftstation. Kostnaderna härför var 32 793: 21 kr. Under bokföringsåret 1/7 1907 — 30/6 1908 uppfördes en kraftstation med 3 ångturbiner om 240 hästkrafter och en elektrisk generator om 69 hk. Det byggdes nu också en kolugn med kylare och kondensering för 2 ugnar. Det blev destillationsverk, ett nytt sågverk, samt maskiner för kapning och klyvning av kolved.

Under de närmaste åren var det livlig byggnadsverksamhet, och under åren 1907—1908 gick anläggningskostnaderna till 115 218: 34 kr. Året därpå anlades bl a magasin, tunnbinderi, brädgård, koltransportör och kolficka.

År 1909 fortsattes byggandet av fabriken. Nu tillkom bl a laboratorium, ny brädgård, kolugn nr 2 med kylare, kolvedstransportör, "hemlighus", spruthus, och kolugn nr 3 påbörjades också, allt till en kostnad av 515 201: 54 kr.

Detta gav arbete åt många hanebobor och det kom även fackmän från andra orter. Under 1909—1910 försenades byggnationerna på grund av strejk. Men omsider fortsattes arbetena, så att 4 ugnar var i full drift den 1 april 1910. Den 30 nov. 1911 beslöts att bygga ytterligare 2 ugnar, och senare byggdes också en sk stubbugn, där man kolade stubbar.

För att få ner kostnaderna för driften bildades på initiativ av Skogens Kol ett kraftbolag för byggande av en kraftstation i Landaforsen. Bolaget försäkrade sig då om att få elektrisk kraft till förmånligare pris under tio år.

År 1913 begärde arbetarna att få kollektivavtal, och löneförbättringar begärdes. Man kunde inte enas och det blev strejk, som dock avblåstes efter 11 dagar, sedan en förlikningsman tillkallats.

År 1914 byggdes av tyskar två kabelkranar för vedtransporterna. Kostnaderna för driften kunde därigenom nedbringas, och då veden lades upp i vältor, torkade den också bättre. Tornen revs först på 1950-talet.

År 1909 började kolningen på allvar, och då kolades 7 633 läster kol (en läst = 2 kbm), som lastades i järnvägsagnar. Förutom kol fick man detta år 2 900 kg ättikkalk, 8 800 kg träspnit, 23 882 kg terpentin och 145 750 kg tjära.

Under första världskriget tillverkades det harts i en särskild fabrik. Hartsen såldes särskilt till Tyskland. Bristen på bensin och andra drivmedel var som bekant stor under andra världskriget. Man anlade en gengaskolugn. Från denna renades också en del motortjölja. År 1944 tillverkades inte mindre än 20 000 ton olja som såldes till fiskeflottan på västkusten, som till stor del körde på den. — Man kan alltså notera, att en Haneboindustri verksam bidrog till folkförsörjningen under en kritisk tid. Oljan var f. ö. så ren, att bolagets bilar kunde köras med den, givetvis efter särskilt tillstånd.

Kolen till bruken distribuerades genom kontoret i Kilafors, tidigare under en tid i Lenninge. År 1927 gick det kol till 15 järnbruk och kolen lastades vid 430 stationer.

Sedan det kolats i skogarna, lastades kolen i vagnar, som i allmänhet rymde 730 hl. Vid stationerna fanns det lastbryggor, och särskilda avsynare lämnade rapporter till kontoret, varifrån lastningsorder utskrevs och betalning skedde en gång i månaden. Man beräknar att det år 1938 högs 1 360 000 kolvedres, av vilka man skulle få 1 940 000 kbm träkol, dvs nära 1½ kbm kol per res.

Kolveden gick i fabriken från upplagen till kapverket och vidare till klyvar och kolugnsagnar. Där kolades veden i ca 18 timmar, ibland kortare tid. Kolen var färdiga att kylas av, när de gick ut ur ugnarna, och kördes sedan upp på kolfickan. Där skulle de lagras i 8 dagar, innan de fick lastas i järnvägsagnar.

År 1957 kolades inte mindre än 100 000 kbm ved. Men nu började dock kolens betydelse att minska, och 1960 var Sandviken det sista järnbruk som köpte kol från Sibö. Sedan G. A. Wengelin övertagit driften den 1 okt. fortsatte dock kolningen, och kol såldes till andra bruk, även i Norge.

Vid Sibö fanns tvättstuga, badhus och jordbruk, men också en brandstation och egen brandkår. Bränder uppstod ofta i kolfickan, men de släcktes snart. Flera storbränder har dock förekommit, särskilt under senare år.

Under de senaste åren har produktionen inriktats på grillkol, som nu säljs i samarbete med Perstorp. I maj 1974 tillverkades det 150 kbm grillkol per dygn, och efterfrågan är nu stor.

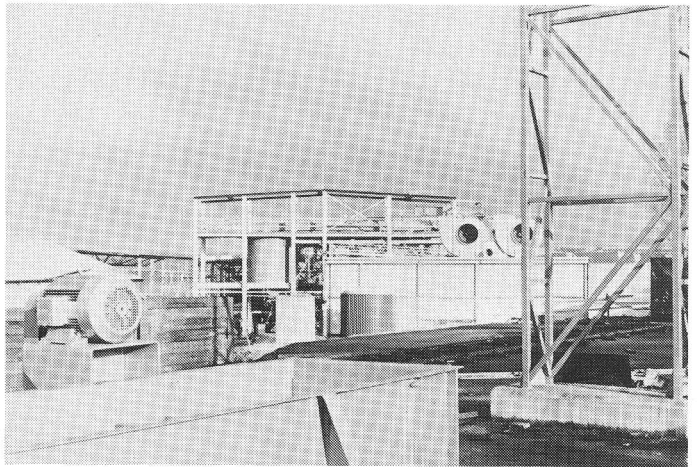
En betydelsefull biprodukt var under en tid Skogens ättika, och även beckolja — medel mot mygg — såldes

mycket, särskilt på Norrland. Sågen var också i viss mån en biindustri. Sågbart virke togs ut från kolveden.

Den 6 oktober 1960 beslöt Hanebo kommun att köpa kolugnsanläggningen i Sibö för 1 175 000 kronor. I köpet ingick bostäder, mark och skogar. En epok i Skogens Kols historia var slut. En ny började, och nu börjar åter en ny: fabriken ska moderniseras och byggas om. De gamla kolugnarna har tjänat ut, men röken från Sibö kommer att synas som förut.

Hanebobor får också i fortsättningen arbete vid Skogens, men inom den forna anläggningen finns också Swedstab, Spännars och Bil-Perssons. Den kris som hotade år 1960 kunde man undgå.

Arbetet i Sibö går vidare — under nya regimer men på samma plats.

*Det nya Sibö växer fram.
Foto: Bertil Arting*

Vad får man för 10 kronor?

Inte så värst mycket i våra dagar!
Men bara 10 kronor kostar det att bli medlem av Hanebo hembygdsförening och därigenom stödja föreningens verksamhet.

Om Du inte ännu är medlem, gör så här:

Ta telefonluren, slå 521 30 (ordf.) eller 500 60 (kassören) och anmäl Dej!

Inbetalningskort kommer sedan med posten.

”Ett satans år” i Acktjärä

På kvällen den 28 december i år kommer säkert helgfirandet att avbrytas och samtalen stanna av i de flesta Hanebo-hem. Då sänder nämligen TV2 en dokumentärfilm från det stora missväxt- och hungeråret 1867 med några väsentliga scener inspelade i vår bygd.

Inte minst Sävs-torpet i Acktjärä gav författarna, Olle Häger och Hans Villius, tidstypisk miljö för handlingen. Som skådespelare figurerar också några ortsbor, av vilka en — Ingegerd Granström — för övrigt är född just på Sävs.

Olle Häger, som själv har anknytning till vår bygd, berättar här för HANEBO-JUL:s läsare hur det hela egentligen gick till. . .

1867 var ”ett satans” år. Bottenhavet gick inte upp förrän långt in i juni. Dansbanorna lövades lövlösa till midsommar. Förråden tog slut. Människor svält. Det var en hungervår för de fattiga i Norrland. Och så kom frosten och tog korn och potatis en tidig september natt, i sju graders kyla.

Det här året, när Norrland till slut bad världen om nödhjälp, har vi försökt skildra i en TV-dokumentär. Flera av scenerna filmades i Hanebo. De flesta rörde sig kring filmens huvudpersoner, ett sjuttonårigt fattighjon från byn Vallen i Västerbotten.

Nils Petter Wallgren dog av hungertyfus och vanskötsel den 29 februari 1868. Han var ett av många offer för svältåret. Den bistra historien om Nils Petter är sann. Den är inget påhitt. Men filmens Nils Petter kom aldrig i närheten av Vallen eller det skeppsbyggeri i Sikeå, där hans förebild fick stryk, svält och för illa. Scenerna togs i Hälsingland, många av dem i Sävstorpet.

Det är filmningarna i och kring Hanebo den här dagboken handlar om. En inspelningsperiod på tre kvarts år med en vinter som inte var mycket kortare än den 1867.

*

12 oktober:

Började filma. En snålkall hösdag med kallt drivande regn över garageplan vid Granbo Grävmaskiner. En väldig, påpälsad karavan drog upp i skogen där man lovat att inte skjuta älg medan kameran gick. Verner Westling, en av statisterna, gick instoppad i ett par smala vadmalsbyxor och en jättelik hatt och såg ut som en förvuxen trattkantarell. Han skulle göra någonting som han aldrig försökt sig på tidigare trots att han hållit till i skogen hela sitt liv — skaffa fram bark till barkbröd.

Nu är det så med nödbrödsbark att den bara kan tas veckorna före midsommar när tallen savar, och det var ett tröstlöst göra att försöka få loss någonting den här oktoberdan. Trots att yxorna, nerskickade till Bollnäs från Ljusdals museum med första morgonrälsbussen, var ny-slipade, och trots att barkskrapan från John Wästmans

fina samling i Rengsjö var så äkta som en barkskrapa kan bli.

Men bark blev det. Och filmat blev det. Femtumstallarna lät vi ligga kvar.

13 oktober:

Vi hade lärt oss av urgamle apotekaren i Råneå att det gick att göra nödbröd av granlav:

”Denna lav har utseende av ett vitgrått skägg och finns i myckenhet å granträden. Sedan den blivit väl rensad nedlägges den under ett dygn i klar lut och därefter under likaledes ett dygn i kallt och rent vatten. Sedan kokas massan under en timmas tid. Den sålunda bildade degmassan saltas, uppreddes med mjöl och omröres som en vanlig deg, samt bakas med mjöl ännu medan den är ljum, emedan den genast hårdnar när den kallnar.”

Den här anrättningen rekommenderades av nödhjälpskommittéerna 1867. Och vi tänkte visa hur det såg ut när laven lutades och sköljdes.

Det hade tagit några söndagar att få ihop en konsumkasse med granlav. Inte fanns den då ”i myckenhet å granträden”. Men nu låg den i vatten i ett träkar på grådsplan vid Sävstorpet och Ingegerd Granström (vem annars, född i torpet som hon är) öste och sköljde och öste och bar tills fotografen var nöjd.

Under tiden satt Ingemar Molin hemma och väntade på att äntligen få dra igång vedkapen. Det hade inte låtit riktigt äkta med en sågklinga i bakgrunden när man lutade lav 1867.

28 december:

Minst 20 grader kallt. Hela dagen på jakt efter inspelningsplatser och rekvisita. Lotviken, Lötbodarna, Hällbergsänge. Åke Mickelsson och Ingvar Westerlund for med och letade och pulsade och frös. Men ingen av ödestugorna eller ladorna låg så att de gick att använda. Behållningen blev en smal, uttjänt dyngslåde som Olle Frank i Bofara hade stuckit upp under taket i ett skindlir. Så skulle släden se ut i slutscenen.

◀ Ingegerd och Helen Granström på bänken framför narstugan vid Sävs-
torpet. De fryser om fingrarna än efter
att ha sköljt granlav nere vid ån, en
scen som aldrig kom med i filmen.

Grisslakten vid Sävs-
torpet en januaridag
med snö i luften. Bakom filmens huvud-
person, Nils Petter Wallgren, fattighjon
från Vallen i Västerbotten, kommer
Thord och Eric Olsson bärande på slakt-
bänken. ▼

Slutsce-
nen vid Sjorsbovallen. Det
brinner i fyrfatet på släden, där Torbjörn
Westerlund, i skinnmössa och benlindor,
och Ingegerd Granström ska bädda ner
Nils Petter och köra ut på Storflugan.
(Bilden nederst till vänster.)

Vår vid Sävs-
torpet. "Mitt i vårsådden
1867 gav han sig hemifrån. Familjen
kunde inte försörja honom. Han måste
skaffa sig ett arbete. Längs äldalarna
ner mot kusten drog så de fattiga på
jakt efter arbete. Det var lång väg och
de var många. De var på väg för att
de var utträngda. De behövdes inte
längre." (Bilden nederst till höger.)

Foto: Jan Hugo Norman, TV2.

29 december:

Efter allt åkande tog vi oss fram till Sjorsbovallen, in-
snöad som ett julkort, och pulsade ända ner till sjön.
Vi behövde inte leta längre. Bättre ställe för slutsce-
nen i filmen finns inte.

4 januari:

Hämtade skakongar hos Harald Olsson. Skakongar, sämsta
linprodukten, ska det vara och ingenting annat när man

skållar en gris. Det fick jag lära mej. Ingenting håller skållvattnet kvar lika bra.

For med Veit Olsson upp till Sjorsbovallen och gick sträckningen där det måste hästplogas till filmningen. Det var upp till en meter snö.

På kvällen visade Slaktar Eric verktyg och slaktarbänk och lovade att ordna gryta och gris till slakten. En mager gris, om det fanns några magra grisar 1977.

18 januari:

Dags för slakt. En av de första scenerna i filmen. "Blodet som en varm reva i snön" stod det i manuskriptet. Det skulle handla om naturhushållning, om beroendet av det lilla som kom ut av de små åkerlapparna kring isolerade torp och nybyggen.

Det skulle samtidigt vara den scen där vi första gången presenterade Nils Petter. Historien skulle börja här, mitt i kalla vintern 1867.

Det rykte lång väg från Sävstorpet redan när vi kom i kurvan vid gamla skolan. Ingegerd och Helge hade skottat och eldat och fått ner en halv meter is ur skorsten. Slaktar Eric hade gjort lagårn tidigt och börjat elda under järngrytan redan innan det blev riktigt ljust.

Kring tio var det dags. Inte i svinottan precis — gris-slakt skulle ju egentligen stökas undan tidigt på morgonen när det fortfarande är mörkt och svinkallt — men å andra sidan brukade heller inte grisarna komma farande i bil. Thord Olsson skjutsade. Han hade blivit ett halvt nummer större än de kläder vi sytt upp i Stockholm, men blev kanske just därför ovanligt övertygande i rollen som slaktardräng.

"Anton", den spinkige gymnasisten från Danderyd, som skulle föreställa fattighjon från Västerbotten, blev blekare än vanligt när grisen låg där och sprattlade och blodet pumpades i skopa och träkar på väg mot blodpudding. Det rykte om elden och vattenhinkarna, det flög snö i luften. Det blev bra bilder.

På vägen hem, i mörkret sent på eftermiddagen, mötte vi Åke Mickelsson i fyrkut med hästen. Han var ute och försökte få bort rosten under medarna på den gamla dyngsläden.

20 januari:

Åke körde fast med bilen och hästfinkan och fick lov att ta traktorn upp till Sjorsbovallen med hästen. Vi kom körande efter i traktorspåren och en av bilarna for av vägen i all djupsnön. Veit hade plogat så gott det gick i skoterspåren på fåbodvallen, men det var som om man hade släpat en gris på rygg. Vi försökte få upp värmen i Karl Erik Petterssons sommarstuga, för att ha någonstans att ta vägen med kaffe-flaskor, sminkattiraljer och rekvisita, men det bara rykte in de första timmarna. Det var ingen bra början.

Men det var den finaste vinterdag. Och det var slutscenen vi skulle ta. Egentligen var det ett år efter slakten. Nils Petter låg dödssjuk i en stuga i Sikeå och skulle köras

hem de fyra milen till Vallen. Bilderna inifrån stugan där han låg hade vi tagit dagen innan i en fiskarbod på Hudiksvalls Museum.

Nu skulle Torbjörn Westerlund hjälpa mamman, Ingegerd Granström, att bära ut honom ur en tom lagård på Sjorsbovallen, bädda ner honom under fällar i släden och köra iväg. På släden brann det ett fyrfat för att pojken inte skulle frysa.

Fyrfatet var ett problem för sig. Det måste brinna ordentligt för att synas i bild. Men brann det för mycket och för länge så tog det eld i karmarna och dessutom i Torbjörns eldfångda tjocka överrock. "Anton" bars ut i strumplästen och packades ner och bars in igen och kördes och bars och frös så att han skakade tänder. Det var nästan för realistiskt.

Det finns knappast en mer öde plats än Sjorsbovallen på vintern. Men så fort vi började filma startade en motorsåg någonstans långt borta på andra sidan sjön. Det var som om den gick synkront med kameran. Till slut tröttnade vi på att vänta ut den och filmade ändå. Och den hörs inte, konstigt nog. Det är som om bandspelaren valt bort just det ljudet och bara hört det som hörde 1867 till — elden i fyrfatet, medarna mot snön, knirket från seltyget — och pinglan.

Vi hade trott att det skulle behövas musik till scenen, slutmusik som förstärkte det hemska i Nils Petters sista slädfärd. Men ingenting understryker ödsligheten bättre än den där ensamma, allt svagare pinglan ute på Storflugen.

10 maj:

Vårfilmningen började. Snön låg fortfarande kvar och lurade i gömslena i skogen. Ån nedanför Sävstorpet, där timmerdammen låg på den tiden det begav sig och sågen slamrade igång på våarna, hade svämmat över till en sjö. Vi filmade Nils Petter på väg hemifrån. En av de många som drog ut på vägarna med knyten på axeln när vintern var över och det började finnas sommarjobb vid sägar och brädgårdar. Det blev vår i bilderna.

9 juni:

Sista inspelningsperioden. Och Acktjära för sista gången den här filmen. Hemma hos Åke tidigt på morgonen och hämtade hästen, som inte skulle behöva ta sig fram i snö den här gången. Började köra upp mot Enskogen medan Åke mjölkade färdigt. Så småningom skulle han komma efter för att plöja upp åkerlappen där det skulle bli missväxt till hösten. En höst som vi filmat för åtta månader sedan. Men det är en annan historia.

I september började vi klippa filmen. Det tog en och en halv månad. Filmen blev 44 minuter lång.

Tagningarna i trakterna runt Sävstorpet fick ett utrymme av drygt fem minuter. Det var resultatet, slutprodukten av flera veckors förarbete och fem dagars filmning.

Fem minuter och tjugoåtta sekunder.

När Västerbergsbarnen blev "rikskändisar"

*Kom troll och dansa Hårgadansen
så att svansen slänger efter er.
Kom troll och dansa Hårgadansen
med varann sen
sol gått ner.
Trollgalopp på bergatopp å
skutt skump och flyg och fläng.
Stora svängar vilda slängar
Tjo hi och hej på Hårgaberg."*

"Tänk att våran trollsång har komme in i e jultidning ilag mä ängler å anne oknytt", skulle Drumlefar, äldsta trollet på Hårgaberget, ha sagt om han läst det här.

"Å, vi ha nog int komme mä nu hell, om int den här redaktörn ha vare så ennis", skulle Snuffefar ha tillagt. Och han hade rätt.

Jo då, nog lever Drumlefar och Drumlemor och alla deras barn och Snuffefar och Snuffemor och deras ungar och hela trollsläkten. Alla "tröllene" är ännu i dag livs levande — till glädje för oss, som var så lyckliga att vi fick leva tillsammans med dem en gång i tiden.

Det var på 40-talet de visade sig utanför Hårgabergets grottor och grandunkel. Och de lyckliga, det var barnen i Västerbergs nu nedlagda skola, det var jag, deras lärare, min fru Ruth och den glade och duktige spelmanen Nore Hansson i Löten.

Mer än 30 år har gått, nästan en halv människoålder — men förstås inte så mycket av en trollålder. Hårgatrollen är på väg att försvinna in i historiens dunkel och sagans glömska. Med långa mått mätt var det en liten episod. Men den var fylld av så mycken gemensam glädje och så mycket av förtroende och kamratskap i en tid då Hitler-krigets stora vansinne rasade ute i världen, att vi inte skulle vilja vara utan den.

Jag ska här försöka berätta litet om hur barnen i Västerbergs skola blev hårgatroll och om annat som hör samman med detta.

Höstterminen 1940 kom vi till Västerbergs skola, Ruth och jag. Skolformen var B1 med årskurserna 5 och 6. Barnantalet varierade under åren mellan 15 och 25. Barnen kom till skolan till fots, på cykel eller under vintern på skidor från byarna Västerberg, Bofara, Löten, Hallen och Östanåa. Ingen hade skolskjuts. Det skulle

Besättningen på "Albertina". Fr v: Erland Eriksson, Stig Stenberg, Gerd Pettersson, Maj-Lis Olsson, Mary Schönblom, Tord Larsson, Olle Lindblom, Birgit Larsson, Olov Olsson (kapten), Åke Lindblom, Karin

Skoglund, Ralf Jonsson, Erik Persson, Roland Edvinsson, Margit Wall, Rune Nilsson, Lisa-Britt Embretsen, Märta Jonsson, Karin Jonsson.

snart visa sig, att detta var en fördel för hårgatrollen!

Och så här började det som skulle bli lite utöver det vanliga i en vanlig liten folkskola i Hanebo. . .

Redan under mitt första läsår i Västerberg märkte jag, att det var roligt att sjunga där. Flera av barnen var mycket musikaliska. Ett par av flickorna spelade morronpsalmen på orgeln mycket mycket bättre än magistern.

Vi började snart med julfester och vår-fester på scenen i Bofara. Bland det torftiga material av barnpjäser, som fanns att tillgå på den tiden, letade vi med stor möda fram några stycken, som vi använde på skolfesterna. På dessa fester sjöng vi som omväxling till de traditionella jul- och vårsångerna även visor och schlager, som vi ibland "dramatiserade" med rörelser och gester, förutom att aktörerna fick klä ut sej. Stor lycka gjorde alltid ett litet sång- och dansnummer, som hette "Tomtelek och älvadans", som Ruth övade in till de flesta julfesterna.

Ett stort dragspelsnummer minns jag — och troligen också många åhörare. (På den tiden fanns det inte någon kommunal musikskola, vilket jag tycker förhöjer

prestationen).

Det började med att en pojke kom in på scenen och spelade Spiskroksvalsen. Efter en vers kom en pojke till in med sitt dragspel, och de spelade nu duett. En pojke till och det blev trio. Sen blev det kvartett och kvintett och slutligen hel orkester, när den sista pojken kom in med ett helt batteri trummor.

Men det råde som nämnt krig och örlig, och jag blev "inkallad" till rikets försvar, långa tider ibland. Klassen fick vikarier, och i min byrålåda ligger som minne en bunt brev och kort med adress "Ing.sold. 218 Bengtsson, Fältpost (nummer)". Barnen skrev till "Kära magistern", och jag kan lova att breven blev uppskattade!

En kall vinternatt 1943, när jag gick vakt runt militära förråd iförd fårskinnspåls och dito mössa och mauser med bajonett på axeln, fick jag idén till det allra första sångspelet som jag skrev och övade in med "Västerbergsbarnen", som mina elever snart allmänt kom att kallas.

"På kryss med Albertina" föddes alltså i meterdjup snö och 30 graders kyla. Det var en jordenrunt-resa med mycket sång. Kända sjömansvisor, en del med nya

texter. Vi hjälptes åt att rita och måla granna signaflaggor och gjorde en utkiktunna av papp, som vi spikade fast på städerskans trappstege. Rätten var ett riktigt "spinnerockahjul", som någon av barnen skaffade. Ruth och barnen jobbade med dräkter. Det blev premiär på Bofara ordenshus påskafton 1943: fullsatt och många pengar till en planerad skolresa till Stockholm. "Albertina" seglade även in på fullsatt ordenshus i Lilltjära, och på bion i Kilafors "gav vi en föreställning" till förmån för en pågående landsinsamling till Europas lidande barn.

Tidningarna skrev vänligt om oss, åhörarna tycktes ha roligt och t. o. m. skolinspektören berömde oss när han besökte oss en dag. Det är ganska naturligt, att "Albertina" upptog stor del av barnens intresse även under skoldagen. Men jag vill påstå, att undervisningen i övrigt inte blev lidande. Det blev "jätteroligt" att gå i skolan och det tror jag är den första förutsättningen för att man ska lyckas där.

I glädjen över alla framgångar målade och skrev barnen brev till Farbror Sven i Barnens brevlåda och talade om hur roligt de hade haft och att de snart skulle resa till Stockholm. Detta hände före TV-åldern. Radion betydde då mycket mera än den gör nu för tiden, trots den renässans den upplevt, sedan transistorn kom.

För "Albertina"-pengarna, plus inkomst från julfest och smålotterier och en liten egen insats från var och en, tog vi tåget till huvudstaden. — I detta sammanhang bör nämnas, att i skolstyrelsens stat fanns den tiden inga anslag till studie- och skolresor, så därifrån fick vi inget bidrag.

Mycket hände på denna resa, mycket mer än att vi gick på museer, något som nu ibland nämns som det "träligaste" som finns, så var det inte på den tiden. För oss var ett besök på t. ex. Nordiska museet en upplevelse. Vi kunde se med friska ögon,

"Hårgatrollen och tuppen". — Tuppen: Ingrid Olsson.

ty vi var inte övergödda av allt det goda (och även onda) som TV vråker över oss.

Under denna resa gick vi på Skansen en dag, och där ledde Sven Lilja allsång från en hög tribun. Sången gick dåligt, men så upptäckte han vår lilla grupp, som sjöng för full hals. Barnen från lilla Västerberg fick komma upp till honom och agera försångare för stora Stockholm.

Efter Skansen skulle vi till Gröna Lund, men där öppnades inte förrän om ett par timmar, varför vi gick in på restaurang Lindgårdens utservering, där en liten orkester spelade.

Övermodig av succén på Skansen frågade jag hovmästaren, om barnen fick sjunga för gästerna, ifall orkestern ville "kompa". Det blev fritt fram, och vi sjöng sånger ur "Albertina". När barnen sjöng, gick ett par av gästerna omkring med hattar och samlade in pengar till "gårdsmusikanterna". Vi fick så det räckte till inträde och förlustelser på "Grönan". Efter sången blev det våldsamma applåder, och hovmästaren bjöd på tårta. Det var en fest det!

Minnena rinner till, men innan jag nu sent omsider återtar tråden från inledningen med hårgatrollen, måste jag berätta om hur

"Hårgatrollens hushållsgris". Fr v: Lisa-Britt Embretsen, Birgit Larsson (grisen, skymd), Tord Larsson, Karin Skoglund, Margit Wall, Mary Schönblom, Olov Olsson, Märta Jonsson, Gerd Pettersson, Åke Lindblom, Maj-Lis Olsson, Karin Jonsson. Vid golvet: Olle Lindblom, Erik Persson, Ralf Jonsson.

det gick till att klara en lång skolresa under matbristens och ransoneringens tid.

För att få köpa mat på en servering måste man lämna ett visst antal bröd-, kött- och smörkuponger. Alla hade vi vid resans början lämnat kuponger till den kollektiva kortlådan.

Men att endast äta "kupongmat" skulle ha blivit magert och dyrt. Därför hade vi matsäck med oss. Efter råd och lägenhet hade barnen med sej hemifrån konserverade köttbullar i glasburkar eller annan köttmat, bröd, smör, ost, ägg, socker, sylt, saft m. m. Potatis och mjölk köpte vi.

Vi bodde på KFUK, där det fanns möjlighet att laga mat. Ruth tog hand om matförrådet och organiserade utspisningen, och det var minsann ingen lätt uppgift, trots att vi andra hjälpte till så gott vi kunde. Hon kokade potatis och värmdde köttbullar, och vi åt tillsammans åtminstone ett stadigt mål varje dag. Grötfrukost för kuponger köpte vi på stan. Så mycken läsk hade vi inte råd till. Vi drack saft.

En safthistoria kommer jag ihåg. Vi hade gjort upp att vi skulle ta saft med till Skansen, och när vi hade vår saftrast, upptäckte någon att en av pojkarna hade en hel liter oblandad saft i sin väska, som han burit runt till apor och björnar hela dagen. Men ingen fara. Det fanns ju vatten, och både han och vi andra fick vårt lystmäte. Det blev t. o. m. saft över.

När vi kom hem från Stockholm, fick vi åka lövad skrinde från Kilafors station. Vi kände oss som åkande i triumfvagn. Några hästågande föräldrar bjöd på skjutsen.

Hemma i Västerberg låg post och väntade. På Radiotjänst hade man blivit intresserad av "Albertina" genom barnens teckningar.

— Ni är hjärtligt välkomna upp på Kungsgatan 8 och sjunga några sånger ur "Albertina", när ni kommer till Stockholm, sa dom.

Men nu hade vi redan varit där. Jag kontaktade Radiotjänst, och Barbro Svinhufvud, som var chef för radions barnteater, kom upp till Västerberg för att lyssna på vårt sångspel. Hon bestämde på stående fot att vi skulle uppföra "På kryss med Albertina" i radion den 5 aug. 1943.

Nu gillrade vi upp städerskans långskaftade skursborste på skolgolvet och övade in en ny spelteknik, helt olik det rörliga spelet på scenen. Stycket måste också skäras ner, så att det på sekunden passade den programtid som Radiotjänst givit oss.

Det var sommarlov när vi övade för radion. Men alla ställde upp. Vi skulle ju bli "radiokändisar". Och Nore Hansson lämnade sin butik i Lötén och var med och hjälpte oss med musiken. Det här blev en viktig angelägenhet inte bara för oss, utan jag tror också för hemmen i bygden.

Torsdagen den 5 aug. 1943 klockan 17.30 avstannade allt arbete i Hallen och Lötén med omnejd, kanske också i andra delar av Hanebo. Bygdens döttrar och söner skulle tala och sjunga i radio! Vi var i studion i Gävle för direktsändning. Programmet togs upp på stålband under sändningen och gick i repris söndagen den 19 sept., då barnen fick uppleva sensationen att höra sej själva.

Vi blev därefter "folkparksartister" och uppträdde på Knottas i Kilafors, Stormässan i Alfta, Långnäs folkpark m. fl. platser. Efter dessa framgångar, och mot bakgrunden av barnens naturliga spelglädje samt den fina gemenskap som Nore, Ruth och jag fått uppleva tillsammans med barnen, började jag skriva "Hårgatrollens hushållsgris". Nore komponerade ett tiotal melodier till den nya "operetten". "Verket" var färdigt i oktober 1943, och jag sände in det till Barbro Svinhufvud för påseende. Hon tyckte om det, lät skriva ut rollhäftan och kom efter en tid upp till Västerberg för att se och höra på trollen. Jag mötte henne vid tåget i Kilafors och skjutsade henne på spark ca 5 km till skolan. — Hon steg av och gick ibland, förstås.

Efter "uppvisningen" blev det klart att "Hårgatrollens hushållsgris" skulle sändas den 12 febr. 1944 klockan 18.10.

Nu blev det hårptränning. Vi stal förstås en del svensktimmar och sångtimmar från schemat, men det mesta gjorde vi på övertid.

Som förut nämnts hade vi inga skolskjutsar, och detta gjorde det möjligt för barnen att om så behövdes stanna kvar

i skolan ett par timmar efter skoldagens slut. Det hände flera gånger i veckan. Nore kom också till nästan varje övning, och skolorgeln — som mest var van vid pek-fingerspel — blev mycket förvånad över den friska musik och de nya melodier, som för fullt verk strömmade ut ur ryggen på den.

Skurborsten upphöjdes till mikrofon igen. Ruth satte i gång med att tillsammans med barnen göra trollperuker och trollbyxor och trollkjolar med långa svansar. Hushållsgrisen Hårgaknorr skulle ha knorrsvans.

Det här med hushållsgris var en bister verklighet under kriget. Det var ganska vanligt, att den familj på landet som hade möjlighet till det skaffade sej en liten gris på våren och matade den med grönt och allt vad man kunde skaffa under sommaren. När den slaktades på hösten, blev den ett bra tillskott till den knappa fett- och kötttransonen. Själv skulle jag dock aldrig kunna ha en hushållsgris. Jag förstår att vi skulle bli så goda vänner att jag skulle önska honom evigt liv i stället för att bli korv och julskinka!

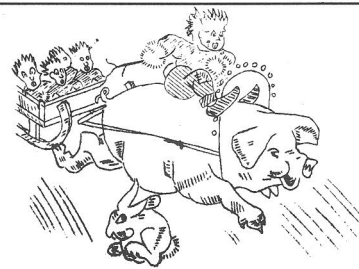
Denna min syn på grisen, min urgamla kärlek till sagotroll plus den mindre uppbyggliga sägner om Hin Ondes bal på Hårgaberget blev ingredienserna, när jag skulle skriva den första Hårgasagan. Så lockades de fram, de snälla och mänskliga hårgatrollen, som fick Hårgalåten som sin notionalsång med en egen trolltext: "Kom troll och dansa hårgadansen - -". Sången som trollen alltid sjöng, när någonting hände i denna första pjäs och i alla de följande, ty det kom att bli flera.

"Hårgatrollens hushållsgris" blev till allas vår glädje en ännu större framgång än "På kryss med Albertina", både på scenen och i radion. Se fotnot!

Varför gick det då så bra för oss? Varifrån kom säkerheten och spelglädjen? Hemligheten tror jag bestod i våra mycket noggranna förberedelser. Först övade vi tills alla kunde sina roller, och sedan en gång till och en gång till... Någon tyckte då att det var tråkigt, men kom ändå till repetitionen. Så plötsligt lossnade det. Vi kom över tröskeln. Det blev roligt, jätteroligt. Ingen var spänd och nervös för sin nästa replik. Vi kunde tillåta oss små improvisationer på scenen. Rampfeber såg vi sällan till. I stället en iver att ridån skulle upp, så att man fick springa in.

Fotnot: Med sympatisk blygsamhet har förf. här förbigått de många erkännansamma pressrösterna. Ett citat bör dock få plats. Efter radioframförandet skrev Dagens Nyheter:

"- - man blev glatt överraskad av det friska och muntra sånglustspelet "Hårgatrollens hushållsgris", som från Gävle-studion sändes ut av barn från Västerbergs skola i Kilafors. Dialogen var pigg, det vimplade av väl valda melodier med bra vixtext - - - men allra bäst var ändå framförandet. De små damerna och herrarna skötte sig stortat med frejdigt humör, repliksäkerhet och klämmig sång, och ett trevligare barnteaterprogram har åtminstone recensenten sällan lyssnat till." (Red:s anm.)

HÅRGATROLLENS HUSHÅLLSGRIS

UPPFÖRES I

LILLTJÄRA ORDENSHUS

SÖNDAGEN DEN 5 MARS KL. 3 E.M.

AV VÄSTERBERGS SKOLBARN, VÄLKÄNDA
GENOM RADION!

INTRÄDE 1 KR. BARN 50 ÖRE

Prov på affisch. "En av vårt lands kanske mest kända grisar" enligt en tidningskommentar.

En sådan övning på gränsen till drill gick bra att genomföra i vår lugna miljö. Nu skulle det säkerligen vara svårare, ja kanske omöjligt.

Några dagar efter sändningen av "Hårgatrollens hushållsgris" i radion fick vi brev från Liseberg i Göteborg. De bjöd oss ner att göra två föreställningar på Cabarethallen söndagen den 23 juli. Vi tackade ja. Skolresebiljetten var klarad, och vi skulle kunna stanna i Göteborg en hel vecka. Hela skolan, 15 barn, skulle med.

Cabarethallen var åtskilligt större än Bofara ordenshus. Nya scendekorationer hade målats, en hel trollskog. Trollen var imponerade. Det var annat än tallen och stigen på Hårgaberget. Men inte drabbades de av stora skälvan.

Den stora lokalen var nästan fylld, fastän det var sommarens finaste badsöndag. Och bra gick det, minst lika bra som hemma i Bofara. Naturligtvis var vi både glada och överraskade av de många berömmande spalter vi fick i tidningarna på måndag. "Lisebergstrollen utkonkurrerade", stod det. Av hårgatrollen alltså.

Varje kväll var vi någon timma på nöjesfältet. Tänk att få åka karusell och berg- och dalbana och spöktåg och annat "sköj" så mycket man vill och alldeles gratis!

Vi gav på begäran en extraföreställning på onsdag, men då skulle Nore redan vara tillbaka i det militära, ty han var inkallad. Hans ersättare blev ingen mindre än den berömda pianisten Carl Tillius. Dagen före, på tisdag, gick "Hårgatrollens hushållsgris" i repris i radion, och barnen fick höra sej själva igen.

Liksom med "Albertina" reste vi också efter hemkomsten i de närmaste folkparkerna med "grisen". På stora affischer kunde vi då läsa: "De från radion och Liseberg riksbekanta Västerbergsbarnen".

forts. nästa sida

Det var då också att ta till! Men självklart var vi glada.

Vår teaterverksamhet fortsatte ytterligare ett par år. En kort summering av det viktigaste som hände.

"Hårgatrollen och tuppen" kom efter "grisen" och gick i radion med repris. Ett roligt och angenämt minne från den pjäsen har jag från en föreställning på Knottas. När trollen springer fram till rampen och pekar och ropar, att trolltuppen blivit kyrktupp och sitter fast på tornet på Hanebo kyrka, då vänder sej nästan hela publiken om och tittar bort mot kyrkan. Inlevelse!

Kanske var det våra trollpjäser som gav Radiotjänst impulser att utlysa en stor manuskripttävling för att få fram bra barn-teater. Jag hade troligen fått "blodad tand", deltog och fick 3:e pris för "Jultomtens storsnuva". Den spelade vi in på band i Gävle, och den sändes första gången som inslag i radions underhållning på julafton 1946.

Stora paniken höll på att bryta ut i Hanebo den julaftonen. Det blev elavbrott bara en eller två timmar före sändningen. Men till all lycka kom strömmen åter.

Den "hårgapjäs" som jag märkte barnen tyckte var roligast att spela var "Hårga-

Nore Hansson och förf utanför skolan en repetitionsdag.

trollen väljer Lucia". En liten men att döma av publikens reaktioner helt oförarglig parodi på luciafirandet, där en trollpojke blir Lucia, kläds i grön brudslöja och får smycke. En stor, förgylld tand.

Ytterligare några sångspel framförde vi i radion.

Av detta kan det se ut som om vi likt fabelns gräshoppa bara "spelade" dagen lång i "Västbergsskolan". Men inte var det så. Vi var flitiga myror också, åtminstone barnen. Som jag redan sagt är det min tro, att teaterspelandet i högsta grad bidrog till att öka arbetsglädjen i skolan.

"Västerbergsbarnen" är nu omkring 45 år. De flesta bor kvar i bygden, och därför möter jag några av dem ibland. Då händer det att vi tillsammans "minns den ljuva tiden".

Min berättelse här ska inte tydas så att jag ensam vill ta åt mig äran. Vi hade turen att passa ihop till ett fint fungerande kollektiv — barnen, Nore, Ruth och jag.

— Det var så roligt att gå i skolan, så jag ville inte sluta, har jag fått höra många gånger. Detta är ljuvlig musik för en

lärare. Jag skulle önska att mina unga lärarkamrater, som ofta har det så svårt i dagens skola, fick höra denna musik.

Utan att vilja moralisera vågar jag säga, att i skolan fungerar samma mekanismer som i allt mänskligt umgänge. Ju mera man ger av sej själv, ju mera får man tillbaka. Jag har fått hundrafalt.

När jag nu som pensionär ser tillbaka efter nästan 40 år i skolan, finner jag att de bästa åren var de tillsammans med Västerbergsbarnen.

Tant Kare

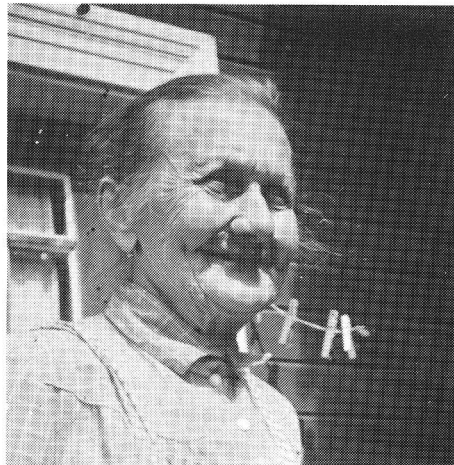
En dag i början av 50-talet under våra torpsomrar i Böle hade jag ärende in till Bollnäs. Iwar Svensson i Granbo försåg oss som regel med allt vad vi behövde för livets nödortf. (Inom parentes: Hur många av oss i Norrsocken är det inte som saknar den tiden då Granbo var ett centrum för oss alla? Med handelsbod som hade allt — eller snabbt skaffade allt som inte just fanns i lager — där vi alla träffades, möttes av Gunhilds leende och skrattade gott åt Iwars outtömliga förråd av historier. Med station där tåg och rälsbussar stannade. Med il- och fraktgoods och post. Ingenting är längre som förut. . .)

Men nu var jag, som sagt, på väg till den större metropolen Bollnäs i familjens nyförvärv, en Anglia — bilen med de många smeknamnen, varav "Vinglia" och "Piano-lådan" kanske var de vanligaste.

I höjd med Fällene skulle jag just köra om en cyklist, då det slog mig, som det brukar heta: "Var inte detta Tant Kare?"

Det var det. På pakethållaren hade hon en låda med ett antal mindre kartonger: jordgubbar från hennes odling att levereras till den vanliga uppköparen inne i stan.

Naturligtvis stannade jag, lyfte upp cykeln på bagageräcket, placerade jordgubbslådan i baksätet och Kare bredvid

mig. Det tog inte många minuter, innan vi var inne i Bollnäs. Tant Kare glad och tacksam, som alltid, och jag själv närmast generad över att den ynka lilla tjänsten skulle ges ett så översvallande erkännande.

Men sådan var Tant Kare. Alltid glad. Alltid tacksam. Alltid nöjd.

Vem var hon, egentligen, den blida lilla människan i Acktjärna, känd av alla, vän med alla och uppskattad av alla?

När jag fångade upp henne på Bollnäs-vägen var hon nyss fyllda 75. Hon gick bort 1970, vid 93 års ålder. Och i år är det jämnt 100 år sedan hon föddes.

Bara det sistnämnda kan vara skäl nog att i bygdens egen tidning erinra om en sällsynt fin gammal Hanebo-bo, men vi är många som minns henne med glädje, oavsett jämna år eller andra minnesdagar.

För oss alla var hon "Tant Kare", men hennes egentliga namn var Karin Kling, född i Sörfly, soldatdotter.

14 år gammal miste hon sin mor. Då kom skötseln av hemmet och vården av de yngre syskonen att till stor del läggas på henne, men då fadern efter några år gifte om sig lämnade hon hemmet och tog tjänst.

Det var år 1895, och gården hon kom till var Oppigården i Acktjärna med husbond-folket Anders och Marta Andersson.

I den gården kom hon att stanna. Att de gamla i sinom tid lämnade över till son och sonhustru förändrade ingenting. Karin Kling fanns kvar (eller "ikvar", som det heter på genuint bygdemål, väl värt att bevara!) som en länk mellan generationerna.

Hon såg barnen i gården växa upp, alltid föremål för hennes vänliga intresse och omsorg, ett engagemang som hon inte släppte när de i sinom tid flög ur boet. Tvärt om. Hon tog in också 'oppigårdsbarnbarnen' i den krets som ständigt var föremål för hennes aldrig slappnande omtanke.

Men den krets var inte begränsad till den familj hon på ett särskilt sätt kände sig knuten till genom de många årens samvaro i helg och söcken, i arbete och (inte minst av henne själv) sparsamt utmätta vilostunder. Tant Kare hade en särskild känsla för barn. Några egna fick hon aldrig; i den meningen levde hon ensam livet ut. Men hur många är det inte som kan vittna om det spontana intresse och den generositet hon visade just barnen?

Bara ett par exempel.

En vinterdag var hon med sin spark på hemväg till Acktjärä över skogen. Hon kom från spinneriet åt Bofarahället, hade köpt garn till sina vävar. Då mötte hon ett par småflickor, som just kom från skolan. Hon hade ingen speciell förbindelse med dem eller deras föräldrar. De var för henne bara ett par barn, som kanske behövde en oppmuntran. Därför fiskade hon upp sin portmonä ur kjortelfickan och gav dem varsin slant.

Jag tror inte, att Kare la den lilla episonen på minnet, men den ena av flickorna (Elsa Englund i Böle, som berättat den) minns ännu efter mer än 50 år hur glad hon blev.

Många Acktjärä-barn minns säkert också, hur Kare kom ihåg dem vid jultiden. Det var inte så få pensionskronor som då vandrade över till glada mottagare.

Men givaren var säkert själv lika glad. Även vid noggrann eftertanke har jag mycket svårt att erinra mig en mera generös människa än just Tant Kare. Oräkneliga är de sockerkakor hon vispade till, och i hennes skafferier fanns det alltid 'sockerdricka'. Hon glömde inte heller att skicka hem en väl tilltagen godbit till den i familjen som inte just då var med. Att Kare trots sina begränsade resurser också

var en glad *långivare* är kanske överraskande. Men det ligger helt i linje med den fina medmänsklighet som kännetecknade henne. Hon gjorde alltid vad hon kunde, när någon behövde hjälp.

När vi lärde känna Tant Kare, hade hon — efter 34 års tjänst i Oppigården och några år som husföreståndarinna åt en änkeman i byn — slagit sig ned i den stuga som hennes gamla husbondfolk byggt åt henne i Acktjärä. Där odlade hon sina jordgubbar och andra grönsaker, och där dunkade hennes vävstol från tidigt på morgonen. Sysslös var hon aldrig. De många åren av arbete under de villkor som präglade det gamla bondesamhället såg hon tillbaka på med glädje. Det gällde inte minst fäbodlivet i Acktjäräbodarna, "det var intressant", förklarade hon, även om det var krävande. "Men inte har jag gjort nåt märkligt", förklarade hon en annan gång.

Ja, vad är det egentligen som förtjänar det omdömet? Är det bara sådant som ger förstasidesstoff i dagstidningarna, radio- och TV-intervjuer, ordenskraschaner eller andra utmärkelser? Ingenting av detta kom Tant Kare till del. Jo *en*, sällsynt välförtjänt, utmärkelse fick hon: hushållnings-sällskapetets diplom, undertecknad av landshövdingen och åtföljt av sex skedar i gammalt silver, för hennes långa och trogna

tjänst. Det erkännandet satte hon värde på. Men nåt märkligt, det hade hon inte utrettat. . .

Inför minnet av Tant Kare tvingas man dock att fundera över om våra värderingar av människor och vad de utfört egentligen är så rättvisande. Vi har alltför ofta en benägenhet att i första hand se till "det som syns", i massmedia och annars.

Tant Kare "syntes inte" och ville inte heller synas. Paradoxalt nog kunde hon ha gjort wallenbergarnas valspråk till sitt: **ICKE SYNAS, MEN VARA**. Och troligen skulle hon haft starkare skäl till det än finansfurstarna.

Men nåt sånt som att hålla sig med ett valspråk var henne fjärran. Hon gjorde något ännu finare: hon *exemplifierade* genom sitt sätt att vara, i sin inställning till medmänniskorna många av de kärnord ur Bibeln som, allmänt tillämpade, skulle göra tillvaron ganska annorlunda — och bättre — för oss alla.

Kare fick bo kvar i sin stuga till slutet, och när i hög ålder krafterna började tryta fick hon där den vård hon behövde.

Hon dog lika stilla som hon levat, "som när en ljuslåga blåses ut".

Vi är många som minns henne med tacksamhet.

Elow Brolin

Harald Olsson

Kakelugnsmakaren och drejaren i Granbo

En av de personer som jag i mina tidigare år ofta hörde talas om var kakelugnsmakaren och drejaren Segerling i Granbo. Det var tydligen en märklig man, både som människa och hantverkare. Jag vill därför återge något av det som jag hört berättats om honom. Mina säkraste källor är fru Bergström i Norrbyn, kakelugnsmakare Per Krantz i Granbo (som även gick i lära hos Segerling) och Anders Persson (Sve-Anders), vilka var närmaste grannar med Segerling, samt min far och farfar.

Lars Petter Segerling föddes den 4 augusti 1818 på Gäversta N:o 1 i Segersta. Som mycket ung tog han värvning vid ett kavalleriregemente i Stockholm — om jag inte minns fel var det Livdragonerna. Hans militära bana blev dock kort. Han red omkull och skadade ett ben så svårt att han inte kunde fortsätta. För övrigt led han hela livet av skadan.

Genom Kronans försorg omskolades han till kakelugnsmakare och drejare. Han fick sedan anställning vid Gefle Porslinsfabrik, som då var nystartad av en holländare. Här avancerade han snabbt till förste man och skötte

fabrikationen, då chefen var ute på resor.

När holländaren dog, ville änkan att Segerling skulle stanna kvar och driva fabriken tillsammans med henne, vilket han accepterade. Men för att vara riktigt säker på honom ville hon, att de skulle gifta sig. Änkan kunde han nog tänka sig leva samman med, men hon hade två vanartiga pojkar, och dem ville han inte ta på sig att uppfostra.

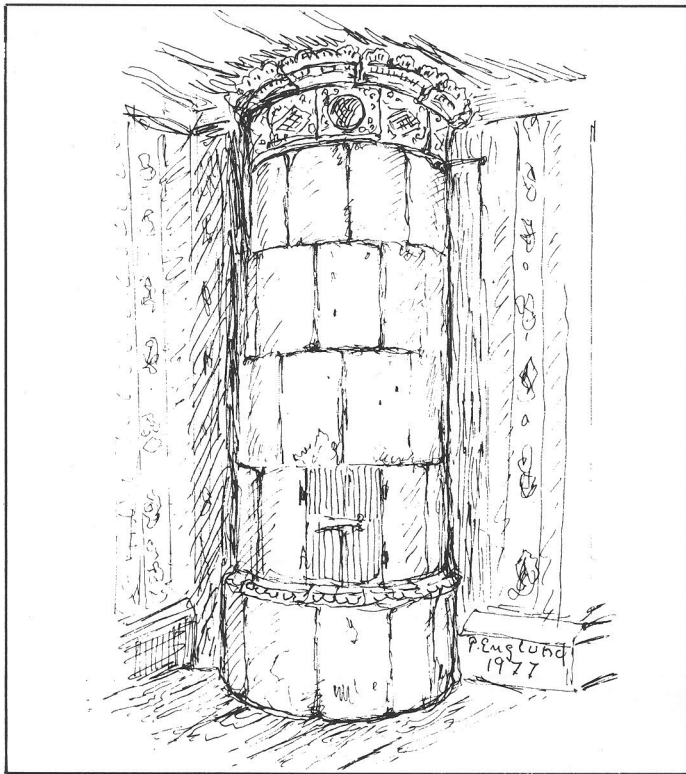
"Jag tog min Mats ur skolan och slutade", berättade han, "men glasyrreceptet tog jag med mig till Granbo och startade egen verkstad."

I Granbo kom han att stanna hela sitt återstående liv. Han sysslade med tillverkning av kakelugnar, varav några ännu finns kvar i bygden. — Per Englund's teckning här visar ett exemplar. I övrigt kom från hans verkstad lergods av olika slag, allt från fina lerfat, (se omslagsbilden) tekannor och blomkrukor till lergökar, som ju var barnens förtjusning. Min far berättade, att då Segerling haft bränning blev det högkonjunktur för lergökar bland småpojkar-na i byn, ty han delade frikostigt ut sådana till dem.

forts. nästa sida

Hans verkstadsbyggnad bestod av två rum. I det större hade han mitt på golvet ett stort kar, i vilket han bråkade leran genom att barfota gå och trampa i den.

Han hade också där drejskivan och formerna för kakel-tillverkningen. Det andra rummet bodde han i. Så fanns också det s. k. bränneriet med brännugnen, som också jag minns.

Denna kakelugn, liksom de flesta av Segerlings kakelugnar och övriga arbeten, är i brun ton. Troligtvis för att sådan lera fanns i Granbo. — Teckning av Per Englund.

Avsättning för sina produkter hade han runt om i bygden men också i Söderhamn, dit han vintertid regelbundet gjorde resor. Han lånade då häst och kolstig av någon bonde och körde själv.

Men ibland kunde det gå illa. En gång, berättas det, hade han lyckligt och väl kommit fram till staden, men där var det halkföre. Kolstigen slängde i diket, och en stor del av innehållet gick i kras. En massa människor strömmade till och "ojade sig" över olyckan. Segerlings kommentar kom snabbt:

"Huset ramlar, men dess herre står. Allt beklagande undanbedes vänligt men bestämt."

Om hans ordval och sätt att replikera går det många historier. Han formulerade sig väl, men drog sig inte för lite mustiga uttryck för att vinna en poäng.

En gång kom han till en gård, där man just höll på med tröskning. Där fanns mycket folk, som alltid förr i världen vid sådana tillfällen. Det var kaffedags, och bonden bjöd in Segerling på kaffe med tillägget:

"Fast vi har bara Granbo-porslin i gräddsäckan."

Svaret kom snabbt:

"Det är mig mycket välbekant, att min produktion är vida underlägsen Gustavsbergs och Rörstrands, men den har den fördelen att flugskiten syns inte så bra."

Segerling arbetade flitigt i sin verkstad, men det hände att han hade sina perioder då han "rullade hatt", som det hette, och arbetet låg nere. Hungrig och trasig, både till kropp och själ, gick han då till sin granne, en ensamstående kvinna som kallades Stor-Brita. (Enligt fru Bergström var hon född i Gopan.)

Stor-Brita var läsare, som man sa på den tiden. Hon tog sig an honom, gav honom mat, lagade hans kläder och sökte på alla sätt hjälpa honom. Men samtidigt höll hon en moralpredikan och beskrev vilken hård dom som efter livets slut väntade honom för hans syndiga leverne.

Segerling lyssnade tålmodigt. Då hon var färdig med sitt tal, sade han vänligt:

"Du tillbeder en vredens Gud, du Brita. Men jag tillbeder en nådens Gud."

Som mästare måste han enligt lag ha en gesäll. En gesäll som han i många år arbetat tillsammans med hette Lindahl, och då denne dog ville han inte ha någon mer. Men innan Lindahl begravts kom det en ny gesäll vandrande och bara stannade. Segerling tyckte inte om honom och ville gärna bli av med honom.

På natten började Segerling prata för sig själv och säga:

"Jag hör dej, Lindahl, men jag kan inte hjälpa dej. Jag sträcker ut min hand, men kan inte nå dej. Du är redan för långt borta."

Då den nye gesällen frågade vem han pratade med, svarade Segerling:

"Min förre gesäll dog och står lik i ladan på andra sidan vägen. Nu ropar han på min hjälp, men jag kan inte nå honom."

Den nye gesällen steg upp och klädde på sig, gick därifrån och kom aldrig tillbaka.

Enligt kakelugnsmakare Krantz läste Segerling mycket böcker. Dem lånade han förmodligen på något bibliotek i Söderhamn. — Enligt Krantz var det inte sådan litteratur som lästes av gemene man.

Julen tillbringade Segerling alltid hos en syster med familj i Arbrå. Man kan förmoda, att hans julgåvor där var keramiksaker. Allt som finns kvar i dag av hans tillverkning är några vackra kakelugnar, samt säkert också en del lerkärl här och där i gårdarna. (Kanske har han signerat något: läsare, se efter!)

Dagbok hade Segerling fört ända sedan han var militär. Han hade stora buntar med dagböcker i svarta vaxdukspärmor. Det hände att Krantz smygläste i dem. Segerling skrev om allt: sin produktion, händelser i bygden, sina egna tankar och upplevelser. Krantz förstod värdet av det som fanns nedskrivet i dessa böcker, och då Segerling avled den 30 mars 1901 skyndade han dit för att ta vara på dem. Men de fanns inte kvar. Den gamle kakelugnsmakaren hade tydligen själv bränt dem i sin ugn.

Det enda som återstår av hans verktyg och inventarier i hans verkstad är den urholkade sten på vilken han malde glasyren.

En glattslipad minnessten, utan inskription, erinrande om ett livsverk — men också en bit av vår bygds historia.

Bygdens och landskapets målare

Per Englund placerar en av tavlorna på sin utställning.
Foto: Söderhamns-Hälsinge Kuriren

I Hanebo-Jul 1954 fanns bl. a. en artikel med rubriken *En by som inspirationskälla*. Byn var Böle i Hanebo och författare konstnären Per Englund.

Det var redan i slutet av 30-talet, som Per Englund slog sig ner i Böle, men av allt att döma fungerar ännu efter nära fyra decennier byn och vår Hälsinge-socken som en aldrig sinande inspirationskälla. Han finner där ständigt nya motiv för sitt måleri.

Visst har vi väl alla en känsla för bygden, för dess natur, bebyggelse och människor. Ändå kan man gripas av förundran, när man ser vad Per Englund fångat med sin pensel.

Det kan vara strandlinjen och utsikten mot bergen nere vid älven... de knotiga aplarna på Gammeltoftorna... gaveln på en timrad gård... värkluset över nyutspruckna björkar... sommarblomstren i hagarna... motljuset som silas genom buskvegetationen... de höstplöjda fältens och stubbåkrarnas mättade färgtoner... en klunga av hus, som liksom sluter sig samman i vinterskymningen...

Vem kunde som lekman ana, att allt detta rymde sådana skönhetsvärden?

Eller ta några av de många interiörbilderna, t ex hembygdsgårdens gamla möbler och nötta bohagsting fångade i mjuka och känsligt avstämda valörer. Man ser dem på ett nytt sätt, när man ställs inför resultatet av Per Englunds inträngande studium. Inte heller porträtten kan man glömma — se exempelvis bilden här invid av en sällsynt fin representant för bygdens folk.

Hösten 1977 aktualiserades allt detta genom den retrospektiva utställning av Per Englunds måleri som ordnades genom konstföreningarnas försorg. Början gjordes på Bollnäs museum, och därefter kom Sandviken, Hudiksvall och Ljusdal i tur. Utställningen spände över hela den tid Per Englund varit verksam i vår bygd — det äldsta arbetet var daterat 1939 och de senaste sommaren 1977.

Självfallet blev denna samlade bild av hans konst mycket uppmärksammad, både genom besökarnas antal och i pressen. En anmärkningsvärt samstämd kritikerkår gav honom sitt erkännande.

Några exempel:

"Per Englunds måleri — det är Hälsingland det, med människor i arbete och vila, med bygd i närbild och överblick, med innerliga hembilder och berättelser från ett landskap som Vår Herre tydligen skapade då han gladdes och som ljusets spel gör ständigt levande... Hans måleri är en enda trofast kärleksförklaring till det egna landskapet. Visst har han som så många andra konstnärer ofta varit ute i världen och vidgat vyerna. Visst har han under sina studieår förvärvat en internationell bakgrund till sitt måleri, men han har alltid återvänt hem..."

I Per Englunds landskap vandrar man in i valörernas och de fina nyansernas mångfasetterade men ändå harmoniska värld... Sin linje håller han genom åren. Det finns många slag av utveckling. Per Englund har försmått moderiktningarnas kastningar och hållit sig till den kvalitativa utveckling som krävs för att locka fram ständigt nya värden ur de konstens områden som han mutat in som sina. Man är glad över att han gjort det valet."

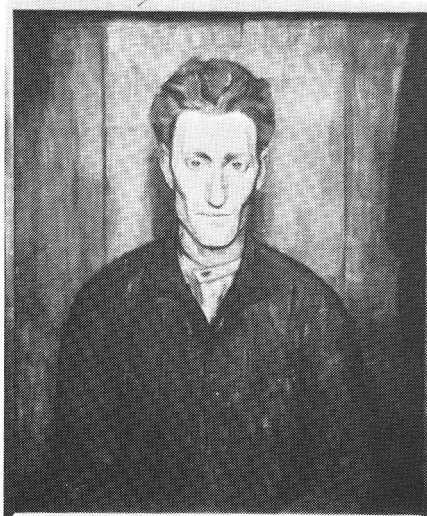
(Sign Egn, *Ljusnan*)

"Ingen kan skildra Hälsinglands natur som Per Englund!... Det är en jämn utställning, spännvidden i år till trots. Men så har också Per Englund vandrat genom åren utan att konstra till det han vill berätta om... Den blide och fine konstnären har gjort sig tid att lyssna, se och begrunda. Naturen behöver inte bjuda på inslag av rörelse för honom — konstnären gläds lika mycket över stillheten och tystnaden i landskapet..."

(Per Evert Persson, *Hälsinglands Tidning*)

"...porträttet av 'Man i blå blus'. Vi ser honom rakt framifrån... Han tittar på oss utan att posera, han är sig själv, enkel och okonstlad, en egen personlighet..."

Under sina resor studerade Per Englund konsten i Europas målarskolor,

"Man i blå blus". — Vi är många som genast känner igen Nilses-Nils.
Foto: Dellkrantz, Bollnäs

gallerier och museer och varken Courbets palett eller Cézannes bildbygge har undgått hans konstnärsögon. Ändå går det inte att placera in honom i ett fack och etikettera det med en 'ism'... Att han brottas med sina egna formproblem kommer klart fram i hans interiörbilder. En vit kanna på ett vitt bord står i ett rum med gula väggar och en röd dörr. Detta är en 'Interiör från hembygdsgård', dit han återvänder i 'Interiör med stolar'. Det är samma strama former och finstämda färger som återfinns på båda bilderna. Formspråket har valts efter innehållet, som är en hyllning till de enkla tingen omkring oss..."

(Barbro Johansson, *Arbetarbladet*)

forts. nästa sida

”Per Englund är i mycket hög grad Hälsinglands målare. Han är helt fångad av det hälsingska landskapet där vildmarkens mäktiga konturer och idyllernas mångfald lockats fram med aldrig sviktande hängivenhet och kärlek. . .

..han lärde sig behärska tekniska problem med stor säkerhet. Den som vill kan kanske spåra vissa förebilder, men därmed är det också slut. Englund har en alldeles egen målarsyn, en lugn

förvissning om vad han vill och kan, behöver inte och har aldrig sneglat åt höger eller vänster. . . Hans bilder andas ett stort lugn, och alla de som sammanställer begreppet konst med en skönhetsupplevelse bör inte försumma att besöka Konsthallen. . .”

(Bengt Lundblad, Gefle Dagblad)

*

Hembygdsföreningen och Hanebo-Juls red. saluterar! Vi hoppas också att den vi vågar kalla vår egen konstnär ännu i många år ska på det sätt som är hans eget få förmedla sin upplevelse av de skönhetsvärden som omger oss — men som vi nog ibland behöver hjälp att rätt uppskatta.

Vi instämmer med kritikerna: Per Englund har i sitt måleri skapat en syntes av Hälsingland. Vi är glada, att det är just vår bygd som fått vara hans inspirationskälla.

Byklubben som nådde Div. II

Vad hände egentligen i Actjära den 16 oktober 1931? — En testfråga, som man misstänker att mycket få (om ens någon, inte ens de inblandade) på rak arm kan besvara. Ändå blev det som skedde av stor betydelse för många i Granbo, Actjära och Böle med flera byar i Norr-socken. Inte minst för ungdomen i trakten.

Rubriken ovan leder fram till svaret: Då bildades GRANBO BANDYKLUBB.

Början var blygsam. Initiativtagarna till träffen hos Björklunds den nämnda oktoberdagen — enligt hävderna var det bypojkarerna Helmer Björklund samt Ingvar och Martin Westerlund — kunde räkna in 11 deltagare. De satsade 50 öre var. Med en startplåt på kr 5: 50 började man det vågsamma företaget! Det måste ha funnits mycket av framtidstro och entusiasm i den lilla gruppen, som till första styrelse valde Anders Borg, ordf., Martin Westerlund, sekr., och Ingvar Westerlund, kassör.

Men klubben lever än, efter nära fem decennier. Den disponerar över en el-belyst landbana, som ambitiöst vårdas, och bedriver en livlig ungdomsverksamhet.

Vägen fram till dagens situation har dock kantats av poängrika episoder, både roande

och dramatiska, allt så här efteråt bevarat i tacksamt minne hos dem som var med. Man anar t ex hur det kändes, när klubb laget i en viktig kvalificeringsmatch hade snudd på att vinna — men då vid slaget mot motståndarmålet bollen *sprack*. Bara ena halvan passerade mållinjen, och målet underkändes! Eller när isen på Björktjärn gick upp en vår, så att en stor råk avskiljde en del av banan. Eller när man för att få spelbar is på ”tjärn” en lördag utan vederbörligt tillstånd av ”beslutfattare” lånade Granbo stations brandspruta, som med förenade krafter släpades ner på isen. Där stod man sedan och pumpade och spolade från lördag middag till efter 12-slaget på natten. För hand! Varpå sprutan givetvis måste släpas uppför backen igen och ställas på plats. . .

Plock i klubbarkivet

Ett plock i det omfångsrika klubbarkivet (som man inom par. hoppas blir väl bevarat och inte skingras) ger framför allt en bild av hur man kämpade vidare, trots allehanda motigheter och alltid ”under knapphetens kalla stjärna”. Tyvärr kan det här bara bli fråga om ett mycket begränsat

axplock ur det rika materialet av protokoll, inlagor till myndigheter och idrottens distrikts- och riksorganisationer, besvärsskrivelser, köpeavtal etc. Kanske kan det förhoppningsvis ändå ge en aning om en liten idrottsklubbs kamp för tillvaron, och vad den krävde av personliga insatser från medlemmarna. (Förmodligen finns det liknande exempel i vår bygd. Red. tar tack-samt emot tips.)

Protokoll den 8/2 32:

§ 5 ”. . . (betr. arbetet att göra planen på Björktjärn spelduglig) *alla medlemmarna stod ansvariga här för.*”

§ 7 ”. . . *inköp av en boll till kommande match*” (Man observerar: en boll. Mer tillät inte kassan.)

Protokoll den 15/2 33:

§ 4 ”. . . *I händelse av skottning en söndag när en match är bestämd, riktas en särskild uppmaning till alla, som inte ska ställa upp till spel denna dag, att ovillkorligen infinna sig så tidigt som möjligt samt medtaga skovlar.*”

§ 5 ”. . . *En fråga väcktes om anskaffande av en snöskopa. . . utvaldes av klubben fyra stycken för att tillverka densamma samt anskaffa ett järn som beslag på den främre kanten. En summa av fem kronor av klubbens kassa föreslogs till ändamålet att använda det minsta möjliga av.*” (J. Vallin, Erik Borg, Helge Björklund och Sten Danielsson blev de utvalda.)

§ 7 ”. . . *Klubbens bestridande av resa för målvakten söndagen den 12/2 å kr 1: 50 kunde ej utgå av klubbens medel. Mötet avslöt därför en utdebitering av 10 öre på varje medlem för att täcka kostnaden. Det överstigande skulle ingå i klubbens kassa. (Samtliga medlemmar har betalat, noterades det.)*

Klubb laget samlat på Björktjärn (troligen 1933). Stående fr. v. Viktor Granlund, Sixten Larsson, Sixten Granlund, Börje Krantz och Olle Johansson. Knästående fr. v.: Helge Björklund, Gunnar Eriksson, Hilding Persson (målvakt), John Jonsson, Tage Danielsson och Gösta Edling.

Efter genomförd säsong (troligen 35-36). Sittande fr. v. Lars Eriksson, Gunnar Eriksson, Verner Danielsson (målvakt), Tage Danielsson och Joel Wallin (lagledare). Stående fr. v.: Axel Olsson, Herbert Persson, Börje Krantz, Åke Engberg, Martin Olsson, Henning Brander och Helge Björklund.

§ 8 "... (betr. match mot Söräng: GBK vann med 6—3) Den insamlade kollekten uppgick till kr 10:25. Det gästande lagets resehjälper gick till 8 kr, domararvode 1 kr. På frivillighetens väg förekom det ett bidrag till målvakten som reshjälper."

Protokoll den 17/3 33:

§ 4 "... (Betr. snöröjning av planen för match mot Kilafors) Efter det ymniga snöfallet under veckan före kunde inte medlemmarna skotta ren plan. Därför erbjöd sig Nils Nilsson att fara ned och hjälpa till med bilen mot bestridande av bensinkostnad... På mötet väcktes frågan, om denna kostnad skulle utgå från kassan eller en insamling företagas." (En insamling gjordes, kostnaden täcktes, och det blev t o m ett överskott på kr 1:01, som tillfördes kassan.)

Protokoll den 7/4 33:

"... (betr. match mot Holmsveden Marie beb.dag) Grabbarna kom i gång med ett fint och snabbt samspel... kedjan gick fortfarande charmant, försvaret var mera nervöst men klarade upp det relativt fint efter isens beskaffenhet." (Att spela på sjöis hade sina sidor.)

Protokoll den 26/10 49:

§ 2 Medlemsavgifterna bestämdes till 2 kr för personer över 18 år och 1 kr för personer under denna ålder."

Protokoll den 16/11 49:

§ 3 "... Mötet beslöt att ansökan till Div II skulle insändas. Om ansökan till Div. II icke kan bifallas, skall ansökan föras över till Bollnäs-serien."

Så långt protokollen, där citaten (med avsikt valda från klubbens första tid) onekligen ger en åskådlig bild av de ytterst små ekonomiska resurserna — men också av medlemmarnas engagemang och vilja att trots allt arbeta vidare. Som framgår av det sista citatet siktade man också på att spela i serier av högre valör än man hittills gjort.

Den stora frågan blev emellertid då att få en egen landbana och inte vara hänvisad till Björktjärns is.

År 1955 träffade man därför avtal med Göte Hedberg, Böle, om köp av mark för en sådan bana. Man kontaktade Riksidrottsförbundets idrottsplatskommitté, som ställde sig positiv "med hänsyn till det mångåriga, livliga bandyintresset och det påtagliga behovet av en landbana." Förbundet skulle "söka medverka med ekonomiskt bidrag till lösandet av frågan."

Men det drog ut på tiden, och man sak-

nade de egna medel som krävdes. I en inlaga (som ofta signerad av sekr. Ewald Sonefors) till Hanebo kommunalnämnd den 3/2 58 med begäran om bidrag talade man klarspråk:

"Då Granbo B.K. f.n. är ensam i Div III om att spela på sjöis, hoppas vi på förstärkelse för vår begäran. Någon möjlighet att efter nutida krav hålla en acceptabel bandybana på sjöis har vi inte, varför vi i händelse av avslag ser oss nödsakade att nedlägga bandyn i Granbo. Barn och skolorning blir på så sätt utan lek- och idrottsplats och hänvisas till att helt sköta sig själva."

Vad gällde den första planerade landbanan, visade det sig emellertid, att Riksidrottsförbundets sakkunniga var tveksamma om marken var lämplig. Sökandet efter annan plats för banan började, och i skrivelse till Riksidrottsförbundet den 1/10 61 kunde man meddela, att isbanebygget flyttats "till fastigheten Djupa 4:2 vid Granbo station". Man anhöll därför om "ett anslag å 5 000 kr."

Den 27:e i samma månad fick man besked: Förbundet anslag 4 000 kr till ändamålet.

Då hade emellertid klubben redan tidigare dragit igång en stor satsning för att finansiera bygget: ett isbanelotteri, med en Opel Rekord som högsta vinst. Den 10/1 62 kunde man summera, att behållningen uppgick till 5 758:89 kr.

I och med att den nya planen kunde tas i bruk, började vad man med skäl kan kalla klubbens storhetstid. Klubblaget ökade i slagkraft och kvalificerade sig till Div. II — en ganska fantastisk prestation av ett "byalag" som GBK.

I denna serie spelade klubben säsongerna 1963-64, 64-65 och 66-67. Mellansäsongen 65-66 halkade man ner ett steg till Div. III, men laget visade sin spelstyrka. Sekr. kunde konstatera:

"GBK hemförde en säker seger, 3 poäng före IFK Bergvik. GBK blev därmed uppflyttad till Div. II."

Om man nämner, att i den grupp GBK då spelade fanns lag från Luleå, Härnösand, Östersund, Gävle och Forsbacka, kan man med fog säga, att det lilla bylaget från Hanebo verkligen var med "där de stora elefanterna dansa". Att man hade ett fint spelarmaterial bevisades dock bl. a. av att en f. d. GBK-spelare, Rune Svensk, var med i det Bollnäs-lag som blev svenska mästare.

Av naturliga skäl hade dock GBK inte stora möjligheter att i längden ta upp tävlingen med motståndarna i denna division, där de andra lagen i alla avseenden kunde mobilisera upp betydligt större resurser. Men man gav inte tappt. Arbetet fortsatte. Planen förbättrades, belysning monterades upp, ploghjul anskaffades etc.

Sen kom en ny tid, med helt andra möjligheter för spelarna från trakten att vara med i större sammanhang. Klubbens serie-spel avvecklades, och aktiviteten under klubbens nuvarande ledning, med Per-Erik Molin som ordf. samt Folke Eriksson, Per Sköld, Ove Johansson och Curt Einarsson som övriga ledamöter, är inriktad på ungdomsverksamhet. Klubben gör därigenom alltjämt en värdefull insats, väl värd att stödjas av de kommunala myndigheterna.

De erkännansamma ord klubben fått i olika sammanhang — t ex omdömet av en väl initierad sportjournalist: "I Granbo gör ni ett ståtligt arbete för bandyns sak" — är därför väl motiverade. Det finns också skäl att erinra om vad Svenska Bandyförbundets ordf. i en skrivelse till landets bandyklubbar en gång yttrade om vad som krävdes för att föra verksamheten vidare:

"Utän det hängivna arbete som läggs ner hos klubbarna är ingen lösning möjlig."

Granbo BK har all anledning konstatera att den på sin ort väl levtt upp till det omdömet.

Rikard Englund, på sin tid v. ordf. i klubben, försåg red. med materialet och gav upplysningar om vad som hänt under åren.

Hänt under året som gått -

liten krönika över Hanebo hembygdsförenings verksamhet

Julfesten

som omnämndes i föregående årgång av Hanebo-Jul hölls den 29 december i Lilltjärns ordenshus, på årets kanske kallaste dag: — 28 grader! Sune Söderholm visade sin fäbodfilm från Knapbodarna (inspelad 1960) både på dagen och på kvällen, och Kilafors fotoklubb hade ordnat en utställning av gamla fotografier.

Klubben fick för många år sedan överta drygt 500 glasnegativ från seklets början efter Henning Eriksson, Gusbo, som var en mycket ivrig och skicklig amatörfotograf. Ett 60-tal av negativen kopierades och förstörades i december 1976. Det var dessa bilder som visades vid julfesten. Utställningen blev livligt uppmärksammad, och det var många av besökarna som kunde ge värdefulla uppgifter om motiven. Arbetet med de gamla negativen fortsätter, och fotoklubben kommer att visa upp resultatet vid julfesten detta år. (Se Bertil Artings kommentar i denna tidning.)

Gamla bruksting visades upp, och deras användningsområde diskuterades. — Uppslaget till årets omslagsbild i Hanebo-Jul kom f. ö. vid detta tillfälle.

Teddes sånggrupp underhöll med sång och musik. Efter förplägnaden på kvällen framträdde Hanebo-Segersta folkdanslag med ett urval danser från medeltiden fram till nyare tid. Samtliga deltog därefter i en långdans från Sollerön. Sedan fortsatte vi med lekar och dans till musikgänget "Teddes", som med Sven Svedbergs glada presentation av låtarna avslutade en julfest som vi gärna vill minnas.

På eftervintern

anordnade hembygdsföreningen två träffar på församlingshemmet för att rådgöra om sockendräkten och lyssna till en bandinspelning av Nordiska museets dräktexpert, docent Anna-Maja Nyléns föredrag i samband med en klädinventeringsutställning i Lilltjärna för 16 år sedan. Vi tittade också på arkiverat material från de studiecirklar som vid samma tid leddes av Märta Brodén och Anna-Maja Nylén. Det som fängade intresset var inte minst Hanebo mansdräkt, som särskilt Alice Forsberg, Norrbyn, starkt engagerat sig för. Hon har lovat att sy sådana, bl. a. till vår egen riksspelman Hugo Westling. Arbetet fortsätter också med den kvinnliga smalandiga 1800-talsdräkten med livstykke/kjol.

Från defileringen vid årets Hälsingehambo. Två par från Hanebo kan kanske urskiljas: Monica Hedberg och Stig Qvarnström samt Ingrid Johansson och Ulf Johansson. Foto: Sune Söderholm.

På våren

hölls styresle- och årsmöte. Då medverkade konstnären Per Englund.

Hembygdsföreningens kassör

Birger Jonsson, Innantjärna, tog initiativ till att tiggas ihop virke till fönster och brädfodring av hembygdsgården. Telefonledes bad man om två stycken furor per bonde. Det gick över förväntan.

Virke efter alla vägar! Även transporten av virket skötte Birger och hans pojkar om, och Hedlunds såg i Kilafors hjälpte till med sågningen. Många frivilliga arbetade med sågningen och stabbläggningen.

Ungdomar från Bollnäsbygdens spelmanslag och musikskolan

har anordnat en hembyggsafton i församlingshemmet med musik och förplägnad.

Upptakten till "Musik vid Ljusnan"

skedde en söndagsmorgon på "Hårgås" (Hårgaberget). Qvarse stod för musiken. Här kan man med fog säga, att det förekom 'buskspel', eftersom övriga spelare medverkade till egen och övrigas glädje. Föreningens sekreterare Stig Andersson och Ingrid Jonsson stod för värdskapet med den äran.

Friluftsgudstjänsten

söndagen före midsommar vid soldattorpet Sävs i Acttjärna har blivit en tradition, som vi hoppas ska fortsätta.

Hannboveckan

— veckan före Hälsinge-hambon — började med hembygdsdag sönd. den 3 juli. Bollnäs-

bygdens spelmanslag medverkade, först vid högmässan i kyrkan och senare även på hembygdsgården i Hårga, där man drack kyrkkaffe och upplevde en skön sommarsöndag.

Kväll efter kväll hela veckan följde sedan arrangemangen.

På måndagskvällen bjöds man till församlingshemmet, där Barbro och Lars-Olof Almgren tog emot och stod för en mycket trivsamt aften. Spelmännen Tomas Westling och hans pappa Hugo underhöll med musik, framför allt från vårt eget landskap och inte minst Hanebo-bygden. Lars-Olof Almgren läste Karlfeldt-dikter, och Kerstin Hanérus spelade bl. a. Peterson-Bergers Sommarsång.

Tisdag kväll öppnade Acttjärna-borna soldattorpets små dörrar till nyskurade stugor och bodar. Ewald Sonefors, Granbo, och Harry Andersson, Bollnäs, underhöll med dragspelsmusik. Sockenbor och andra strömmade till, och trivseln var stor. Det är ett ställe dit man gärna återvänder år från år. — Ibland t o m vecka efter vecka som en familj från Norrlandsporten gjorde varje onsdagskväll hela den månad som man gästade bygden.

Onsdagskvällen var det samling vid Segersta hembygdsgård, varvid Jonny Öst och Bollnäsbygdens spelmanslag medverkade. Deras underhållning tillsammans med ostkaka och övrig servering drog många långväga gäster tillika med Hanebo- och Segerstabor.

Torsdag kväll inbjöd Lilltjära-borna oss till den i skogen så vackert belägna linskäkten, som med det rika vattenflödet kunde köras hela kvällen. Teodor Norén och Gunnar Bergqvist spelade, byborna stod för utspisning och demonstrerade linberedning, och besökande från när och och fjärran trivdes och njöt sommarkvällen, när den är som bäst.

På *fredag* var det dags för Hårgabergets kväll. Man samlades vid foten av berget och vandrade med musik av ett gäng ungdomar ur Alfta spelmanslag i tåten upp till hållarna för sång, spel och dans — och för att beundra den vackra utsikten över Ljusnans dalgång.

"Hårga småtroll" under Hildur och Gunnar Bergqvists ledning underhöll med sång, Axel Gustafsson läste en egen dikt och Bernt Lindström spelade bockhorn och pipa. Som vanligt den kvällen stod Hanebo-Segersta folkdanslag för arrangemangen.

Lördag morgon, "Hambodagen" kunde vi återigen glädjas åt en solig och för sommaren sällsynt varm dag — för dansarna

kanske alldeles för varm. Nils-Erland Norlander hälsade välkommen och önskade dansare och publik en trevlig dag. Programledaren Bengt "Polo" Johansson kunde därefter köra i gång scenprogrammet med de utländska gästernas specialnummer, när det gäller danser.

Därefter var det dags för defileringsmusik av Stora Hälsingehamboorkestern. Över 1 000 par tågade genom gården och ner till ängen till tonerna av Hårgalåten, som av gammalt kallats Ryschängespolka.

Så var det dags för vår f. d. kommunalkamrer, numera fritidschef för länet, Arne Berglund att inviga årets Hälsingehambo, och sedan Harald Olsson berättat den uråldriga Hårga-sågen till anknytande trolsk bakgrundsmusik kunde de många dansarna börja dagens första etapp. — När finalen gått på kvällen och Hugo Westlings långa spelmandag var över, undrar man om inte armarna åkte upp som till spel även utan fiol!

Vid hembygdsgården serverades kaffe, smörgåsar och ostkaka. "Läskan" hade stor

åtgång i värmen, och vid det lilla hemslöjdsståndet trängdes och trivdes både svenska och utländska gäster.

Det är tack vare den stora uppslutningen av frivillig arbetskraft som detta evenemang kan genomföras. Ingen annanstans på de olika etapperna gör man i ordning en festplats så från början — för att genast efteråt riva och flytta bort alltsammans.

Under hösten

har hembygdsföreningen anordnat en liten lördagsträff med mat för de som arbetat vid sommarens aktiviteter.

En julfest

planerar hembygdsföreningen också i år, med samling i Lilltjära ordenshus fredagen den 30 december. Vi räknar med folkdansare, mat, "Teddes" med bröderna "Svedberg & Co" och en ny fotoutställning. Så skulle det vara roligt, om vi kunde samla ihop gamla korgar och dosor till en liten tillfällig utställning.

Anna-Lisa Olsson svarade för krönikan.

Vad har hänt inom Segersta hembygdsförening under 1977?

Ja, det är faktiskt en hel del. Våra duktiga damer, som står för rusthållet vid alla fester och dylikt, hade tröttnat på det omoderna köket, och eftersom beslut fanns om fullständig modernisering av det gamla köket, satte vi i gång med detta i början på året. På våren stod också ett tipp topp modernt kök färdigt. Även det så kallade sommarköket fick en välbehövlig make up.

Dansbanan, som började bli gammal, förstärktes för att hålla för midsommaraftonens påfrestningar.

Midsommarens härliga väder gjorde att det åter blev publikrekord på midsommaraftonen. Arrangemangen var de vanliga med undantag av att dansen trädde på två dansbanor, en nere vid Vall Britas stuga för gammeldans och modernare toner vid den stora dansbanan i och framför Mårdnäsplanen.

I det populära hemslöjdslotteriet var antalet lotter i år 7 000, men de var ändå slut innan dansen började.

Som sagt, det var en lyckad kväll — och behöver jag tillägga att behållningen även var rekordstor.

Under Hamboveckan kunde vi glädja oss åt storpublik, men så kom också Jonny Öst och spelade och sjöng för oss. Som kvällen var varm och ljum, stannade större delen av publiken kvar och drack kaffe och åt ostkaka.

Den stora årligen återkommande orienteringstävlingen "Minnet", arrangerad av Bergviks- och Segersta OK och i vilken klubbar ända nere från Skåne deltog, hade samlat ca 2 500 deltagare och minst lika många tillresande intresserade åskådare. T. o. m. en så välkänd löpare som Anders Järderud deltog. Och målet, ja, det var förstås förlagt till Segersta hembygdsgård.

Det var sol och glada miner. En dag, som man inte glömmer så lätt.

Under juli och augusti anställdes på prov ett vaktmästarpar, som skulle visa hembygdsgården och hålla den öppen för allmänheten fyra timmar varje lördag och söndag. Det blev ingen succé. Dels hade sommarregnen kommit och dels var annonseringen dålig, så publiken uteblev nästan totalt. En ljusning blev det dock till sist i augusti, och vi fick besök av några lång-

våga turister. Skam den som ger sig! Vi försöker nästa år igen, med hopp om bättre väder och framför allt god annonsering.

Den till ett hundratal uppgående frivilliga arbetskraften — utan vilken vi inte skulle kunna arrangera midsommaraftonen — bjöds i år på resa till Järvsö där alla aktiviteter vid Stenegården besågs. Kyrkan och församlingshemmet hann även få ett besök, innan det var tid för middagen på vackert belägna Kramsta gåstgård. Sist blev det en rundvandring och visning av Karlsgården, och som slutkläm fick vi också se Karlsgårdens ljusspel. Trötta och belåtna kom vi hem vid 10-tiden.

Så kom hösten med kyla och rusk. Sotar- och surströmmingskålasens tid var inne och flitiga damer dukade för en sotarafton och två surströmmingskivor.

Nu har löven fallit och krattats ihop. Virke har körts fram för en ny dansbana. Den ska stå färdig till nästa midsommar och bli 50 % större än den gamla.

Herbert Berg

Kilafors fotoklubbs utställning

av gamla bilder i samband med fjolårets julfest blev mycket uppskattad, och klubben tänker därför visa upp ytterligare bilder i år.

Nästan alla förstoringar kommer att vara gjorda från glasnegativ, som klubben fått överta efter Henning Eriksson, Gusbo. Henning var en skicklig amatörfotograf, och eftersom de flesta av bilderna är tagna i Hanebo tror klubben att det är många som är intresserade av utställningen i år också.

Att göra kopior och förstoringar från de här negativen är ett tidskrävande och dyrt arbete. Därför är det glädjande att klubben har fått ekonomiskt bidrag från både Kulturnämnden och Rettigs minnesfond. Det är meningen att bidragen ska täcka kostnaderna för årets arbete.

För att bilderna ska komma riktigt till sin rätt gäller det att kunna förstora dem ganska mycket. Det är ont om gamla förstoring apparater som är så stora att de passar till glasplåtar, men klubben har nyligen fått tillgång till en sådan efter att ha annonserat i en stockholmstidning, och därmed är det problemet ur världen.

Vid ett par tillfällen har fotoklubben hört sig för hos allmänheten om det finns flera glasnegativ i Hanebo, men hittills är det ingen som hört av sig.

Det är angeläget att de gamla negativen bevaras och att det görs någonting åt dem

med det snaraste. De personer som fortfarande kan berätta om vad bilderna föreställer börjar nu bli så pass till åren att uppgifterna om bilderna riskerar att för alltid gå förlorade. . .

Klubben tar gärna hand om de gamla glasplåtar som finns och kommer att se till att de bevaras och kopieras och att man dessutom antecknar uppgifter om varje bild. Kontakta Göte Edlund i fotoaffären på Hambogatan!

Den här bilden, som visar Marta Larsson vid Knubbodarna någon gång i början av 20-talet, kommer att ingå i utställningen på Hembygdsföreningens julfest i år. Då är den så mycket förstora, att man faktiskt kan se att kopiera spetsmönstret i de vackra gardinerna och läsa initialer och årtal som är inristade i stockarna!

HANEBO-JUL:s redaktion

tar tacksamt emot bidrag från läsekretsen.

Inte minst gäller detta minnen av personer, arbetsliv och händelser i gamla tider.

I vår bygd finns säkert mycket sådant stoff, som är av allmänt intresse.

Tänk efter — och sänd Ditt bidrag till oss!

HANEBO-HISTORIER

finns det säkert många — fyndiga, roliga, poängrika.

Skriv ned vad Du hört och sänd till oss!
Hanebo-Juls red.

ETT VARMT TACK!
till aktiva och stödjande medlemmar
i Hanebo hembygdsförening
för Ert uppoftande arbete
under det gångna året.

EN GOD JUL
och
ETT GOTT NYTT ÅR

önskas alla Hanebo-Juls läsare!
HANEBO HEMBYGDSFÖRENING
Harald Olsson
ordförande

God Jul och Gott Nytt År

tillönskar följande företag

Kilafors Auktionshall Försäljning av fastigheter, ombesörjer auktioner. PAUL LARSSON - Tel. 503 70	Lars Mickelssons Entreprenad AB Kilafors - Tel. 503 79	KILAFORS SPARKÖP Inneh. Knut Andersson Vi vill inte va' störst — men vi vill va' bäst.
 Föreningsbanken Hanebo	<i>Ge - Foto</i> Göte Edlund	 HÄLSINGE- STUGOR KILAFORS
Handelsbanken Kilafors	AB KILAFORS FÄRGHANDEL Leif Johansson	Kilafors Möbelaffär 823 00 Kilafors
Nyboms bil och motor	 GARNTJÄNST 823 00 KILAFORS	Flinks Radio TV Tel. 0278/50178 KILAFORS Försäljning - Service
 Wengelin & Jonsson Kilafors	C.-G. Bergmans Herrfrisering Kilafors - Tel. 501 84	
Kilafors Hemslöjd Tel. 0278-500 17	NYA HOTELLET KILAFORS	 KILAFORS INDUSTRI AB 823 00 KILAFORS
Sibo - Parkkiosken	 RUNDQVIST JÄRN 823 00 KILAFORS Telefon 0278-500 56, 508 44	TORSTEN ENGLUND UR & OPTIK Tel. 500 48 - Kilafors
F:a Åke Nilsson Kilafors	Kilafors Bokföring & Revision Ulf Torstensson Skolgat. 8, 823 00 Kilafors	FRIVYBODEN AB
 HERR- & DAMKONFEKTION - SKOAFFÄR Tel. 500 31, 502 95 Th. Hylander m. familj	CITY-KIOSKEN Järnvägsgat. 20 - Tel. 500 65 823 00 KILAFORS Sonja o. Sven-Erik Sköld	 OWES BILTJÄNST
NÄSLUNDS Manufakturaffär KILAFORS	Det lönar sig . . . ICA marknad KILAFORS	KILAFORS-BAZAREN Tel. 504 41 - 823 00 Kilafors
 ELEKTRISKA KILAFORS TELEFON 0278/540 73	 Konsumhallen Konsumentägt Därför Din butik.	Kilafors Cykel & Sport Box 4, 823 00 KILAFORS Tel. 510 16

Hanebo: Jul

Argång 29

Redaktör:
Elow Brolin

*Omslagsbild: Fat från kakeugnsmakaren
och drejaren Lars Petter Segerlings
verkstad i Granbo.
Foto: Göte Edlund.*

Pris kr. 10:—